

Barn i familjer där våld och övergrepp mellan vuxna förekommer

- Barn i familjer där våld och övergrepp mellan vuxna förekommer

Titel	Barn i familjer där våld och övergrepp mellan vuxna förekommer
Författare	Lena Uddemar och Stefan Roman
Layout	Maarit Utriainen
Beställningsadress	Länsstyrelsen i Jönköpings län, Sociala avdelningen, 551 86 Jönköping Telefon 036-39 50 00 (vx)
Webbplats	www.f.lst.se
Kontaktperson	Lena Uddemar och Stefan Roman, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Direkttelefon 036-39 50 00, e-post lenuddemar@f.lst.se och stefan.roman@f.lst.se
Meddelande	Nr. 2003:34
ISSN	1101-9425
ISRN	LSTY-F-M—03/34--SE
Referens	Lena Uddemar och Stefan Roman, Sociala avdelningen, augusti 2003
Upplaga	100 ex.
Tryckt på Länsstyrelsen, Jönköping 2003	

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Bakgrund	5
Tillvägagångssätt/metod	5
Redovisning av intervjuer med företrädare för kommunerna i länet	5
– Vilka insatser finns i kommunerna för barn i familjer där det förekommer våld?	5
– Hur många barn är drabbade?	6
– Vilka möjligheter finns det att hjälpa dessa barn i dag?	6
– Vad kan bidra till att verksamheter/insatser för dessa barn startas?	6
– Vilka hinder finns?	7
– Finns det planer på att starta verksamheter/insatser i Er kommun?	7
Framtiden	7
Lästips	8

Sammanfattning

Arbetet med att uppmärksamma och utveckla insatser för barn i familjer där det förekommer våld har påbörjats på flera håll i länet. En ökad fokusering av barnen har skett men fortfarande inriktas insatserna främst till föräldrarna. Hindren för att bygga upp verksamheter handlar framförallt om bristande ekonomiska och personella resurser, men även om bristande medvetenhet om dessa barns situation och behov av insatser. Samarbete både inom och utom den egna förvaltningen framhålls som viktigt vid utvecklingen av insatser.

Bakgrund

Barn drabbas direkt eller indirekt av våld i familjen. Ofta handlar det om män som misshandlar kvinnor i nära relationer och där barnet blir vittne till våldet när mannen hotar eller slår mamman. För barn är allt våld grovt våld och plågan och smärtan av att vara ett maktlöst vittne blir genomträngande. Att drabbas av våld och ha en nära relation med den som utfört våldet är både traumatiserande och skamfyllt.

Barn som varit vittne till våld har länge varit offer som vuxna inte velat se. De vuxna i familjen har stora och angelägna behov och det är lätt att barnens behov hamnar i skuggan av föräldrarnas. De som arbetar med barn eller beslutar om barns villkor och omsorg är skyldiga att ha ett barnperspektiv för att se och förstå hur familjevåld påverkar barn.

Länsstyrelsen har genomfört en granskning av vilka insatser som finns i länets kommuner för barn i familjer där det förekommer våld. Regeringen har avsatt särskilda utvecklingsmedel för att främja utvecklingen av insatser för dessa barn. I direktiven för utvecklingsmedlen framgår att man anser att barn i familjer där våld och övergrepp mellan vuxna förekommer är en utsatt grupp som det alltför sällan talas om. Dessa barn är särskilt utlämnade och skyddslösa och riskerar att utveckla eget missbruk på sikt.

Tillvägagångssätt/metod

Samtliga kommuner i länet kontaktades per brev och informerades om tillsynen. De ombads även att utse en kontaktperson som kunde informera Länsstyrelsen om vilka insatser som finns för dessa barn.

Intervjufrågor, vilka finns redovisade nedan, sändes till de utsedda kontaktpersonerna. Intervjuerna genomfördes per telefon under våren 2003.

Redovisning av intervjuer med företrädare för kommunerna i länet

– Vilka insatser finns i kommunerna för barn i familjer där det förekommer våld?

Det är endast *Sävsjö* kommun som har särskilt riktade insatser för barn i familjer där det förekommer våld. Denna bedrivs inom Barngruppen Liv som är en gruppverksamhet för barn i sådana familjer. Flera kommuner, bl.a. Jönköping och Nässjö, hänvisar till de befintliga öppenvårdsresurserna i kommunen.

I *Nässjö* finns olika öppenvårdsverksamheter utifrån barnets ålder och behov och verksamheter i samarbete med familjecentralen. I *Nässjö* finns även ett nära och bra samarbete med skolsköterskor och BUP. Vidare har satsningar skett för att utbilda forskollärare att bl.a. vara uppmärksamma på förekomst av våld i hemmet.

I *Jönköping* finns öppenvårdsresurser i form av familjebehandling och Frälsningsarméns barngrupper. Man remitterar även till BUP i enskilda ärenden. Utbildningsinsatser för socialsekreterare har skett i form av ”Trappan”, vilket är en samtalsserie för barn som bevittnat våld. En ökad fokusering på barnen har skett och det finns en medvetenhet om vikten av att tala med barnen. På vissa socialkontor använder man sig av ett strukturerat intervjufor-

mulär där det bl.a. framgår om barnet bevittnat våld. Vidare har socialtjänsten rekryterat och utbildat speciella kontaktpersoner för kvinnor som blivit utsatta för våld och de samtalar både med kvinnan och barnet.

Socialtjänsten i *Vaggeryd* har ett bra samarbete med kvinnojourerna som kan erbjuda både barn och kvinnor skydd.

Vetlanda kommun har antagit en handlingsplan som rör våldsutsatta kvinnor. Handlingsplanen innebär bl.a. att man arbetar med kvinnan, mannen och barnet i det aktuella ärendet.

– Hur många barn är drabbade?

Det är svårt att uppskatta antalet ärenden då mörkertalet är stort. De flesta kommuner anger omkring tio ärenden per år. Jönköping har fler ärenden, ca 400 per år. Nässjö anger att det förekommer i ca hälften av de ärenden som är aktuella. Vetlanda uppskattar antalet till ca 120 per år.

Aneby socialtjänst får ytterst sällan vetskap om att det förekommer våld i familjen.

Habo socialförvaltning uppskattar att det är ca två barn per år som är drabbade. I Eksjö har man sällan ärenden där barn bevittnar våld. Det förekommer dock att barn bevittnat våld i de familjer som kommer till Sverige och ansöker om asyl.

– Vilka möjligheter finns det att hjälpa dessa barn i dag?

Flera kommuner tar upp vikten av att samtala med barnen och att ha fokus på barnen samt att ha ett barnperspektiv i arbetet. Några kommuner har genomgått utbildning och utvecklat modeller för att samtala med barn. Samtidigt framkommer att de stödsatser som finns framförallt riktar sig till de vuxna. Det finns dock förhoppningar om att även insatserna för föräldrarna ska komma barnen till del.

I några kommuner finns riktlinjer och handlingsplaner när det gäller att arbeta med kvinnofridsfrågor. Vissa kommuner har även särskilda handläggare för dessa frågor. Praktisk hjälp i form av jourlägenhet och ekonomiskt bistånd är andra insatser som i förlängningen även kan komma barnen till del.

På flera håll utvecklas olika samarbetsmodeller mellan socialtjänst, skola, landsting och barnomsorg.

De flesta kommuner använder sig dock av de generella resurser som finns tillgängliga för barn som är i behov av stöd och hjälp. Det kan exempelvis handla om att öppna en utredning, tillsätta kontaktfamilj, familjepedagoger/hemterapeuter, eller erbjuda familjesamtal. I Tranås har man i vissa fall köpt behandlingsinsatser för barn i form av deltagande i Ellionoragruppen i Linköping.

– Vad kan bidra till att verksamheter/insatser för dessa barn startas?

De flesta kommuner tar upp att resurser både ekonomiska och personella kan bidra till att verksamheter och insatser för dessa barn startas. Även utbildningsinsatser och metodutveckling är viktiga inslag.

En utveckling av samarbetet med andra myndigheter är även viktigt för att kunna bygga upp verksamheter.

Det generellt förebyggande arbetet, exempelvis i form av familjecentraler, är viktigt för att öka uppmärksamheten kring dessa barn.

– Vilka hinder finns?

Ett hinder är ofta att problemen är dolda och det krävs en ökad medvetenhet för att kunna upptäcka dessa barn. Ofta intas ett vuxenperspektiv vilket gör att dessa barn inte upptäcks.

De mindre kommunerna i länet anser generellt att det är svårt att kunna avsätta personal som kan specialisera sig inom området. Det är också ett problem att antalet barn är för litet för att kunna starta gruppverksamhet.

Avsaknad av kontinuitet när det gäller personalen inom socialtjänsten samt dåligt fungerande samarbete med andra är ytterligare hinder.

Någon anser att det kan finnas tveksamheter när det gäller att ha särskilda insatser för dessa barn. Det är bättre att satsa på generellt förebyggande insatser.

– Finns det planer på att starta verksamheter/insatser i Er kommun?

I flertalet av kommunerna finns planer på att utveckla insatser för barn i våldsmiljöer. Flera kommuner nämner att man planerar att bygga upp familjecentraler och familjemottagningar. Andra kommuner avser att utöka arbetet i redan befintlig verksamhet, exempelvis genom barngrupper inom ramen för familjecentraler. Vidare planeras i någon kommun att utöka arbetet med kvinnogrupper och kvinnofridsarbetet till att även omfatta direkta insatser för barnen.

Flera av de mindre kommunerna nämner planer på att samarbeta med andra kommuner och att gemensamt utveckla verksamheter. I de större kommunerna behöver samarbetet mellan de olika öppenvårdsverksamheterna inom kommunen utvecklas.

Andra insatser som nämns är bl.a. att starta en öppen förskola och att inom befintliga resurser avsätta en del av en handläggares tjänst till att arbeta med barn som finns i familjer där det förekommer våld.

Framtiden

Utöver arbetet med att få kunskap om situationen i länet för barn som växer upp i familjer där det förekommer våld vill Länsstyrelsen på olika sätt medverka till att insatser för dessa barn utvecklas.

Genom de utvecklingsmedel som Länsstyrelsen förfogar över finns möjlighet att stödja verksamheter för dessa barn. En ökning av antalet ansökningar om utvecklingsmedel till insatser för barn i våldsmiljöer har noterats under första halvåret 2003. Vid halvårsskiftet hade Sävsjö, Värnamo, Gislaved och Jönköping ansökt om medel för dessa ändamål. I Jönköping planeras för verksamheter på flera håll inom kommunen. Genom intervjuerna vet vi att det finns planer i fler kommuner på att starta verksamheter.

Barn i våldsmiljöer är ofta glömda barn. Intervjuerna med företrädare för kommunerna visar att det behövs en ökad medvetenhet och kunskap om dessa barns situation. Vidare behövs utbildning och metodutveckling. Flera kommuner tar upp svårigheter med att kunna ha fokus på barnen och inta ett barnperspektiv.

Länsstyrelsen kommer att under september månad anordna en utbildningsdag med Katarina Weinehall. Hon har i sin doktorsavhandling fokuserat på barns berättelse om att leva i våldets närhet.

Länsstyrelsen avser att följa upp kommunernas arbete med att utveckla insatser för barn i våldsmiljöer under slutet av 2003.

Lästips

Att växa upp i våldets närhet. *Katarina Weinehall*. Doktorsavhandling, Umeå universitet 1997.

Barn som ser pappa slå, *Barbro Metell, Maria Eriksson, Per Isdal, Birgitta Lyckner, Marius Råkil*. Gothia, 2001.

Barn i skuggan av våldet, Socialstyrelsen, 2002.

Kvinnofridsportalen www.kvinnofrid.se

Meningen med våld, *Per Isdal*. Gothia, 2001

”och han sparkade mamma...” -möte med barn som bevittnar våld i sina familjer, *Ami Arnell, Inger Ekbohm*. Rädda barnen, 1999.